

АНАМНЕЗА

КАРАКАЧАНИТЕ

Алексей Кальонски

статията в PDF

Името "каракачани" все още предизвиква асоциации, свързани с предишния начин на живот на тази етническа група. Само допреди 50 години по-голямата част от тях са били номади. Днес трудно можем да си представим подобно явление, но за най-възрастните български поколения то е било почти банално, част от пейзажа на планините, равнините и пътищата. Подвижните пастири са били един

Ежегоден каракачански събор на Карандила над Сливен. Място на кратко и моментно съпреживяване на миналото чрез неговите символи и театрален декор.
Източник: Личен архив на Алексей Кальонски

от
фолклорните
образи на
дивата
природа, на
невидимата, но
съществуваща
граница между
"номадите",
"скитниците" и
"уседналите"
селяни и
граждани. В
каракачанската
традиция има
много общи за
балканските
народи черти.
Въпреки това,
те са били

възприемани от околните чрез категории и символи, подчертаващи особен вариант на етническите разделения на полуострова, "другите" като почти пълна противоположност на "нашия" начин

на живот. Това е било валидно и в Гърция, въпреки родния за каракачаните гръцки диалект и православно християнство. Векове наред номадството неизменно присъства като социален и културен феномен в живота на Балканите. Обликът му от първите

по-ясни писмени сведения до усядането на последните каракачански групи като че остава малко променен. Местните скитащи общности, макар и различни по религия, език, етничност, през отделните исторически епохи се заселват, сезонно мигрират и заместват едни с други в едни и същи зони, райони и места. Сезонните им движения са били ориентирани към летуване в планините и зимуване в по-топли ниски места, а стопанската стратегия-към запазване на стадата в достатъчен размер и състав за изхранване, връзки с пазара и справяне с различни природни или социални промени и бедствия.

Представяне на обичая годеж

Източник: Личен архив на Алексей Кальонски

Византийските автори, османските кадийски протоколи, етнографските проучвания и случайните свидетелства регистрират поразително сходните производства, облекла, животински породи, жилища и интереси на тези планинци. Устната традиция на околните балкански народи безпогрешно различава еталонните, взаимно предполагащи се елементи на номадското битие. Те са част от стереотипите за "чергари" и "скитници". Така например, наличието на "юруци", "власи" или "каракачани" в началото на една етнографска анкета или

в пътеписен текст невинаги внася яснота за кого точно става дума, но почти винаги предполага споменавания за многобройни стада от овце и коне, шатри, колиби, мъже, жени и деца, които се движат според сезоните. Преминаването на каракачанските кервани за самите номади е било свързано не само с чисто практически неща, но и с ритуали, символизиращи периодичния преход от едно пространство в друго. Постоянните контакти с реални или въображаеми, доброжелателни или враждебни, социални или природни сили, намират израз в самата процесия. Обикновено керванът е бил воден от девойка или млада жена в празнична носия – жив апотропей, отблъскващ злините и уроките, но е бил добре охраняван от въоръжени мъже и кучета, чиито вид може да обезкуражи и най-големия разбойник.

Преселническите движения и сезонните миграции на пастири, занаятчии и др. са част от битието на всички балкански народи, но номадството е специфична традиционна нагласа, ценностна система, етос - дори като носталгия, фолклор или още жив спомен за

Реална сцена от живота на един от последните овчари.
Източник: Личен архив на Алексей Кальонски

отминалите времена на "тежък" и "див" живот. Съвсем точно гръцкият антрополог Георгиос Кавадиас нарича този феномен при каракачаните "номадизъм по призвание (наклонност)". Това е не е само стопанска, но и доста жилава културна традиция,

издържала дълго време на политически промени и сътресения, до момента в който скитанията стават наистина

- 82 -

невъзможни. В България те са заставени да уседнат с административни и полицейски мерки, като за няколко десетилетия се превръщат от един изолиран малък свят в днешната динамично променяща се малобройна етническа група. Животът на младите поколения вече няма нищо общо с предишната традиция. В наши дни тя съществува по-скоро като идея за миналото, нееднозначна, противоречиво осмисляна между носталгията, екзотиката и забравата.

„Бялата къща“ в Сливен - център на Федерацията на културно-просветните дружества на каракачаните в България. Източник: Личен архив на А. К.

Искушенията да се търсят прастари, архетипични елементи в номадските културни и етнически традиции на Балканите са били

доста силни за немалко от техните изследователи. Те се споделят от историци, филолози, етнологзи, антрополози, но и от зоолози и ветеринари. От една страна, номадите са изглеждали и в немалко отношения са били жива древност, от друга – подходящ обект да търсене на собствените национални "корени" – тракийски, гръцки, илирийски, тюркски или романски. Самите каракачани днес са поставени в общата ситуация на бързи промени, в който отделни елементи или символи

- 83 -

на етническото различие могат да имат значение, но могат и да бъдат забравени в личния избор за интеграция или асимилация. Като всички големи или малки култури в глобализацията се свят, каракачаните живеят сред театрализирани фрагменти от миналото, но имат различни индивидуални роли, житейски стратегии и идеи за бъдещето.

Плакат.
Източник: Личен архив на А. К.

- 84 -

Кучета от традиционната каракачанска порода. Източник: Личен архив на А. К.

Чеверме. Личен архив на А. К.

Лада седмица, шатра и различни поколения. Източник: Личен архив на А. К.

Хоро. Източник: Личен архив на А. К.

**Баби и внуци. Източник:
Личен архив на А. К.**

87

**Фолклорна група от Гърция в стилизирани костюми, она-
гледяващи превръщането на традицията в масова култура.
Източник: Личен архив на Алексей Кальонски**

The Karakachans

Aleksey Kalyonski

This short paper is dedicated a peculiar Balkan ethnic group, the Karakachans. The stress has been put on a fascinating photo material from author's personal archive. The main goal of A. Kalyonski is to illustrate how nowadays these people are in a situation of fast changes and thus some elements and symbols of their ethnic difference could preserved their significance but others could disappear due to the personal choice for integration or assimilation. Like most of the others small cultures in the global world the Karakachans live among theatrical fragments from the past but also they have individual roles, life strategies and ideas for the future.

©2006-2007 Андрей Лунин и Димитър Григоров